

بلوچی آب چاگردی زبان زانتی

غفور شاد

Abstract:

Alphabets are the fundamental tools which constitute an orthographic system of a language.

Besides, the phonetic system of a language is also represented by choosing the alphabets.

In this paper, the arrangement of alphabets, phonemes, vowels, diphthongs and the background of the Balochi orthographic system will be discussed in detail and illustrate that how the orthographic system is arranged by following the international phonetic system.

آب یک زبانه ۽ نبشته ر بند ۽ اولی ۽ مستریں جیڑہ زانگ بیت۔ بزوں وهدے مایک زبانه ۽ سیاہگ ۽ ٹاہینگ لوٹیں گڑا کلاں چه پیش آئی ۽ توارانی پچار کنگی انت ۽ پداہے تواران ۽ حرپ ۽ شکل ۽ رنگ دیگی انت۔ مطلب آئی ۽ حرپ جوڑ کنگی انت۔ چوناهالسانیات ۽ زانت ۽ تها آب جوڑ کنگ ۽ یک وتی سانسسی ر بندے است انت۔ بزوں ماوهدے یک زبانه ۽ وتی توارانی چارٹ (phoneme chart) ۽ جوڑ کنیں گڑاما آئی ۽ تهاہا کلیں تواران زوریں کہ آتوار ہما زبان ۽ تها است انت۔ آتوار تری آئی ۽ جوانابانی (consonant) توار بہ بنت یا کہ آئی ۽ کشابانی (vowels) توار یا دو کشاب (diphthong) ۽ نیم کشابانی (semivowel) توار بہ بنت۔ ہے کلیں تواران ما آئی پی اے (phonetic alphabet) International توارانی حساب ۽ زوراء وتی چند ۽ زبان ۽ لکوڑ ۽ ردا آئی ۽ حرپ جوڑ کننت ۽ آگس مابلوچی زبان ۽ آباں لسانیات زانت ۽ حساب ۽ گیشوار کنگ لوٹیں گڑامارا اے درگت ۽ کلاں چه کیسن توار زانتی (phonology) ۽ علم ۽ چه کمک زورگ کپیٹ۔ توار زانتی ۽ زانت ۽ بکی کار یک زبانه ۽ وتی بکی توارانی درگیجگ انت۔ آگس مابلوچی زبان ۽ آب ۽ تواران توار زانتی ۽ زانگ ۽ حساب ۽ درگیجگ ایں ۽ آئی ۽ توارانی (phonemic) چارٹ ۽ جوڑ کنیں گڑامارا بلوچی زبان ۽ توارانی چارٹ چواے رنگ ۽ دیما کنیت۔ بلوچی زبان ۽ جوانابانی توارینک ۽ چارٹ اے رنگ ۽ دیما کنیت۔

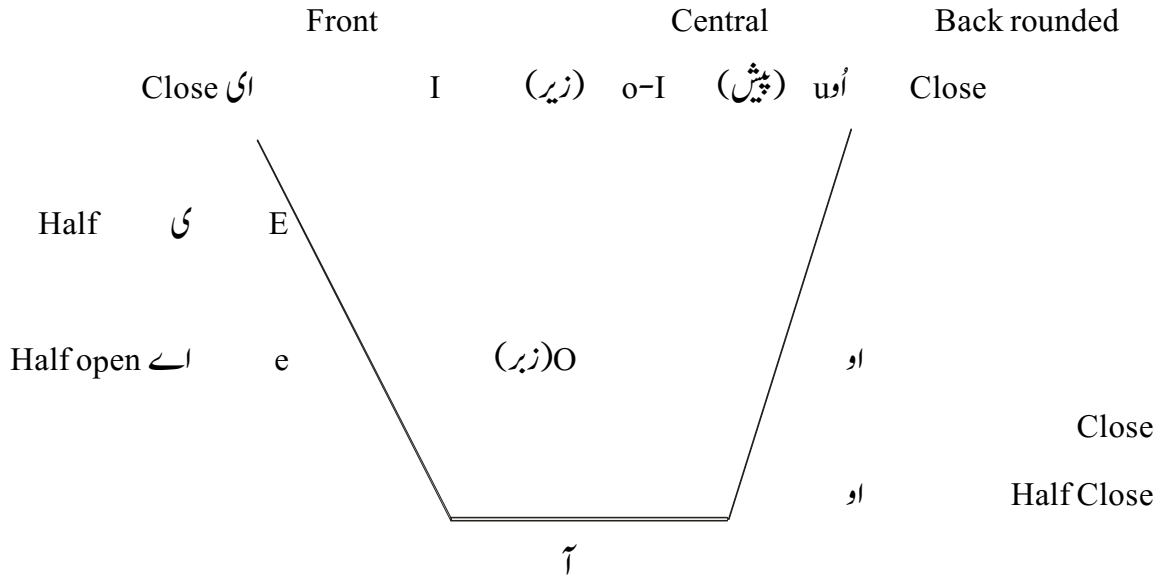
بلوچی زبان ۽ جوانابانی توارینک ۽ چارٹ

ہے رنگ و بلوچی زبان و کشابانی تواراں اگس فونیک و زبان زانتی و حساب و جوڑ بکناں گڑا آئی و چارٹ چو اے رنگ و دیمما کئیت و

Manner of articulation			Bilabial	Dental	Alveolar	Post alveolar (Affricates)	Retroflex	Palatal	Velar	Glottal
Plosives	Vl	Unasp	پ پ	ت ت		چ چ	ٹ ٹ		ک ک	
	Vd	Unasp	ب ب	د د		ج ج	ڄ ڄ		گ گ	
Central fricatives	Flat	Vl								
		Vd								ھ ھ
	Grooved	Vl			س س	ش ش				
		Vd			ز ز	ژ ژ				
NASALS		Vd	م م		ن ن					
FLAPS		Vd			ر ر		ڑ ڑ			
Lateral Approximants		Vd			ل ل					
CENTRAL APPROXIMANTS		Vd						ی ی	و و	

جوڑ بیت۔

کشابانی چارٹ

اے چارٹانی تہا جو اناب و کشابانی ہما توار انت کہ ما توار زانتی و زانت و ردا ایشاناں بلوچی و وتی بنگی توار (basic phoneme) گشت کنیں۔ بلے نوں بیات بلوچی و حاترا جوڑ کر تگیں ہما آب و حرفانی سراچشائے دئیں کہ چد و پیش مے بازیں لبزانت و زبان

زانتاں اے آب پہ بلوچی ۽ ٲہینتگ ۽ دیما آور تگنت کہ ایشانی تہا بازیں آب رواج کپتگ ۽ زورگ بوتگ انت ۽ بازینے ۽ رواج گپت نہ کرتگ۔

نہشتہ کار	کتاب	توار (آب)
سید ظہور شاہ ہاشمی	بلوچی سیاہگ ۽ راست نہیسگ، سید ہاشمی اکیڈمی گوادر، چارمی چاپ 2011	ا، ب، پ، ت، ٹ، ج، چ، د، ڈ، ر، ز، ژ، س، ش، ک، گ، ل، م، ن، و، ہ، (ھ)، ۽، ی، ے کل 25
عزیز محمد بگٹی	بلوچی اردو بول چال، قلات پبلشرز کوئٹہ 1978	ا، ب، پ، ت، ٹ، ج، چ، ح، خ، د، ڈ، ذ، ر، ز، ژ، ش، س، ش، ع، غ، ف، ق، ک، گ، ل، م، ن، و، ی کل 30
حاجی عبدالقیوم	بلوچی بومیا، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، 1997	ا، ب، پ، ت، ٹ، ج، چ، ح، خ، د، ڈ، ذ، ر، ز، ژ، ش، س، ش، غ، ف، ک، گ، ل، م، ن، و، ہ، ۽، ی، ے کل 31
ٹم فیئرل	Basic Balochi, An Introductory Course, 1988	ب، پ، ت، ٹ، ج، چ، ح، خ، د، ڈ، ر، ز، ژ، س، ش، غ، ف، ک، گ، ل، م، ن، و، ہ، ی، ے، ایں، او، اول، ۽، ۽، اے، ایں، او، اول، آ، آل کل 38
میجر ای موکھر / محمد بیگ بیگل	بلوچی گرائمر، ایشیاٹک سوسائٹی بنگال 1877 رجانک 1988	ب، پ، ت، ٹ، ج، چ، ح، خ، د، ڈ، ر، ز، ژ، س، ش، غ، ف، ک، گ، ل، م، ن، و، ہ، ی، ے، آ، او، ای، اے، او، آئی

نوں اگاں اے برز ۽ داتگیں نہشتہ کارانی دیما آور تگیں آباں لسانیا تی چشائے کہ بہ دینیں ۽ ایشاناں توار زانتی ۽ رہنداں ٲاس ۽ تجزیہ
بکنیں گڑا مارا سید ظہور شاہ ہاشمی ۽ دیما آور تگیں جو اناب چہ ایندگہ نہشتہ کار ۽ زبان زانتانی جو اناباں چہ گیسین سانسسی ۽ راست ۽ تچک
ترگندگ کانت۔ پرچہ کہ سید ہاشمی ۽ گورامارا آر تگیں بچ وڑیں آب ۽ توارے گندگ ۽ نیت کہ آتوار چہ بن اصل ۽ بلوچی ۽ کرانہ

بوٹگ انت یا کہ آبلوچی ۽ بئگی توار (basic phoneme) نہ انت۔ سید ۽ وتی جو انابانی حاترا بلوچی زبان ۽ ہما پہک ۽ زگریں توار زرنگنت کہ آبلوچی ۽ وتی چند ۽ بئگی توار انت۔ ایشانی تہادر آمدیں یا کہ رند ۽ زرنگیں بیچ توار مان نیست کہ ما آئی ۽ زبان زانتی ۽ علم ۽ تہا ”ہم توار (Allophones)“ گئیں۔ چوشکہ ماسانیاتی زانت ۽ حساب ۽ تجزیہ بکنیں گڑا مارا اے گندگ ۽ کئیت کہت، خ، ف، غ بلوچی ۽ وتی چند ۽ بئگی توار نہ انت بلکنیں اے رند ۽ بازیں عمل ۽ چہ رند بلوچی ۽ ہوار بوٹگنت پمیشکہ ما اے تواراں بلوچی ۽ بئگی توار نہ گئیں بلکنیں اے بلوچی ۽ ہم توار (allophone) زانگ بنت چوشکہ

بئگی توار (Basic phoneme)	ہم توار (Allophone)
ک	خ
س	ث
پ	ف
گ	غ

زبان زانتی ۽ زانت ۽ سانس ۽ تہا ہم توار ۽ زانگ ۽ پجارگ ۽ بازیں تجرباتی ۽ تجرباتی راہ ۽ راہ بند است انت بلے آئی ۽ تہا زان تریں راہ بند اش انت کہ ہما توار کہ شکی انت یا زانگ نہ بنت کہ زبان ۽ وتی بئگی توار انت یا کہ رند ۽ زورگ بوٹگ انت گڑا ہے توار ۽ چہ لفظ بندات (word initial) لفظ میانجی (word medial) ۽ لفظ گڈ سر (word final) جوڑکنگ ۽ ٹپاسگ بیت۔ اگس توار وتی بئگی توار ۽ بیت گڑا آئی ۽ چہ اے سیں رنگ ۽ وتی زبان ۽ زگریں ۽ بھکیں لفظ جوڑ بوت کنت ۽ اگس ہم توار ۽ بیت گڑا آئی ۽ چہ لفظ میانجی ۽ لفظ گڈ سر و اجوڑ بوت کنت بلے لفظ بندات ۽ چہ وتی زبان ۽ بیچ زگر ۽ بھکیں لفظ جوڑ بوت نہ کنت در آمدیں گال (loan word) بے ۽ نہ انت۔ نوں اگس ماوتی ہے آباں (ث، خ، ف، غ) ۽ ہے راہ بند ۽ رد ۽ ٹپاس بکنیں ۽ بچاریں گڑا مارا بلوچی ۽ بیچ زگر ۽ بھکیں چوشیں لفظ دست نہ کپیت کہ آئی ۽ لفظ بندات چہ اے آباں بیت پمیشکہ ما اے تجزیہ ۽ آسر ۽ چہ اے گشت کت کنیں اے چاریں حرف بلوچی ۽ بئگی توار نہ انت بلکنیں آئی ۽ دگہ توارانی ہم توار انت کہ یک لسانیاتی ۽ قدرتی عملے ۽ چہ پد زورگ بوٹگنت۔ چون ۽ لسانیات ۽ تہا ہم توار یک توار ۽ دو جتائیں شکل ۽ کنگ بیت بزاں توار بنداتی حساب یکے بوٹگ بلے نوں دو جتائیں شکل ۽ زانگ بیت ماں توار زانتی ۽ زانت ۽ حساب ۽ ہم توار یک زبانے ۽ توارانی فونیک چارٹ ۽ تہا ہوار کنگ بنت بلے آئی فونیک چارٹ کہ یک زبانے ۽ بئگی توارانی چارٹ انت آئی ۽ تہا ہوار کنگ نہ بنت۔

بلے آگس ماواجہ سید ہاشمی ء دیمہ آور تگیس آبانی سر اہورت چاری بکنیس گڑاواجہ سید ہاشمی ء آبانی تہا ہم بازیں لسانیاتی ء چاگردی نزوری گند گا کئیت انت۔ اولی و الیش کہ سید ہاشمی ء وتی دا تگیس آبانی گیشواری ء ایوک ء لسانیاتی تک (Linguistic factor) دیمہ کرتگ ء آب جوڑ کرتگ انت ء اے بابت ء آئی ء چاگردی لسانیات ء رانچ حساب ء مان نیارتگ و ہدیکہ نوکیں لسانیاتی سائنس ء زانت ء رد ء پہ آب ء سیاہگ ء جوڑ کنگ ء چاگردی لسانیات ء ارزشت چہ لسانیات ء ایندگہ تکانی ارزشت ء سک بازیات ء الی تر انت کہ بچ وڑ ء ڈلگ چار کنگ نہ بیت۔

دومی سید ہاشمی ء آبانی تہا جواناب ء کشابانی کل تعداد بیست ء پنج انت کہ آئی ء تہا پہ کشاباں ایوک ء چار حرف بزاں ا، ی، ے، و، استنت ء و ہدیکہ شاکشابانی چارٹ ء ونگ ات کہ بلوچی زبان ء کشابانی کل تعداد 10 انت ء و اجہ سید ہاشمی ء گوراپہ کشابانی تواراں حرف ء کمی انت (under-differentiation) انت۔ بزاں سید ء کراکشابانی توار بازانت بلے و ہدیکہ اے تواراں پہ آب ء کمی انت ”و“ ء توار چار انت چوشکہ دُور (Far) دور (pain) دور (era) دُر (hair ring) سید ہاشمی ء آبانی رد ء مائے سئیں لفظاں یک وڑ ء نبشتہ کنیں کہ اے کسان ء پیریں ہر دوک وانوکاں ہر و ہد ء مان اڑینیت۔

سیسی سید ہاشمی ء آبانی تہا یک حرفے ہمزہ (ء) مان انت کہ آگیشناک نہ انت کہ آئی ء ہمزہ پہ کجام توار ء واستہ ادا اتگ بزاں ہمزہ کجام توار ء حرف انت۔ آیا اے جوانابے؟ کشابے؟ دو کشابے یا نیم کشابے؟ ء و ہدیکہ میان استمانی توارانی (آئی پی اے) تہا ہمزہ ء بچ توار نیست انت۔

سید ہاشمی ء داتگیس آباں چہ پداگس ماعزیز محمد بگٹی ء آباں بچاریں داں آئی ء گورامارا لسانیاتی حساب ء سک بازیں گند گا کئیت۔ آئی ء داتگیس کل حرفانی تہا چوشیں بازیں توار استنت کہ آماں بلوچی ء بچ ڈگ ء کار مرزنہ بنت چوشکہ ح، ع، ق ء توار انت۔ آگس و اجہ عزیز بگٹی ء اے سئیں توار چاگردی لسانیاتی جیرہ دیمہ کنگ ء ہوار کنگ انت۔ گڑ اص، ض، ط، ظ ء حرفانی گناہچی انت کہ ہوار کنگ نہ بوتگ انت۔ پرچہ کہ چاگردی لسانیات ء مذہبی تک ء پہنات چارگ بیت گڑا اے حرف ہم ارزشت دار انت۔

دومی کشابانی تعداد ء حساب ء عزیز بگٹی ء سید ہاشمی ہر ڈک یک وڑ انت۔ عزیز بگٹی ء گورا ہم مارا کشابانی حاترا ایوکا سئے حرف ا، و، ی دست کپنت کہ اے پہ دہ (10) کشاب ء توارانی گیشینگ ء سک کم انت۔ و ہدے ماواجہ عزیز بگٹی ء داتگیس آباں چاریں کہ آئی ء کرامارا اے گند گا کئیت کہ و اجہ ء وتی آبانی جوڑ کنگ ء و ہدے زبان زانتی ء چاگردی زبان زانتی ہر دو تک ء پہنات نہ چار تگ انت بلکیں اے آب وتی پسند ء ناپسندی ء سراجوڑ کنگ انت۔

حاجی عبدالقیوم ء کتاب ”بلوچی بومیا“ ء تہا آئی جوڑ کنگیں آبانی سراگپ ء ہبر بیت گڑا واجہ ء دیما آور تگیں جواناب بلوچی ء فونیک چارٹ ء گوں نزیکیں جواناب گند گاکینت۔ مطلب اشانی تہا ہا توار ہوار انت کہ بلوچی ء وتی ہنکی توار انت ء ہا توار ہم ہوار انت کہ رند ء بلوچی ء وتیک کرتگ انت ء یک مز نہیں بہرے ء مردم نوں آیاں پہ ارزانی کار مرکزت کنگا انت۔ اگس ما واجہ عبدالقیوم ء دیما آور تگیں آباں گوں سید ہاشمی ء عزیز بگٹی ء آباں گوں دیم پہ دیم بکنیں گڑا واجہ عبدالقیوم وتی آبانی گیشینگ ء وہد ء لسانیات ء چاگردی لسانیات ء جیرہ ء جنجال کیشتر دیم کرتگ ء وتی آب دیما آور تگنت کہ پہ آبانی جوڑ کنگ ء اے جوانیں ہبرے زانگ بیت، بلے اگس ما واجہ عبدالقیوم ء جواناباں چہ آئی ء کشابانی نیمگا برویں داں آئی ء گورا ہم پہ کشاباں آب ء کمی انت۔ آئی ء کراہم پہ بلوچی ء وہ (10) کشابانی ہا ترا ایوک چار حرف ا، و، ی، ے انت۔

اگن زبان زانت واجہ ٹم فیئرل ء دیما آور تگیں بلوچی آبانی سراچشانکے دیگ ء چارگ بیت، واجہ ء دیما آور تگیں آب کیشتر سرجم گند گاکینت۔ واجہ ٹم فیئرل ء وتی بلوچی آبانی جوڑ کنگ ء وہد ء لسانیات ء زانت ء زانگ ء ہما ہی ء چاگردی لسانیات ء تک ء پھناتان ء سرجمی ء دیم کرتگ ء وتی آب دیما آور تگنت۔ آئی ء وتی آبانی تہا بلوچی ء سرجمیں کشابانی ہما ہی ء اولی رند ء بلوچی ء گرانزیگ کشاب (nasalized vowel) ہم وتی آبانی تہا ہوار کنگ انت۔ چوناہگس سک باز ہورت گندی بکن ات گڑا واجہ ٹم فیئرل ء دیما آور تگیں آبانی تہا ہم کسان کسان نوری ہم گند گاکینت کیے واایشیں کہ واجہ ء دا تگیں کشابانی تعداد ہشت انت ء وہدیکہ بلوچی ء کل کشاب وہ (10) انت۔ ہے رنگ ء واجہ شش گرانزیگ کشابانی جا گہا پنج دا تگ۔ ہے رنگ ء واجہ میجر موکلر ء دیما آور تگیں آب گوں ٹم فیئرل ء آباں سک نزیکی کنت بلے واجہ موکلر ء کشابانی تعداد ہساب ء چہ واجہ ٹم فیئرل باج برتگ۔ پرچہ کہ واجہ موکلر ء گورا ہما وہیں (10) کشاب سرجمی ء استنت کہ آبلوچی ء کشاب زانگ بنت۔

اے ہما آب ء حرف انت کہ مئے ساری ء زبان زانت ء لبرانتاں پہ بلوچی زبان ء جوڑ کنگنت بلے بیات نوں اے چاریں کہ لسانیات ء زانت ء زانگ مارا بلوچی ء آبانی جوڑ کنگ ء چونیں راہری ء راہشونی کنت۔ یک زبانی ء آبانی گیشینگ ء گپ ء بکنیں گڑا پہ اے کار ء لسانیاتی جیرہانی گیشواری ہم سک باز پر ارزشت انت ء بکنیں کیشتر ارزشت داریت۔ لسانیاتی جیرہانی تہا مایک زبانی توار ء آئی ء ہمتوار، جواناب، کشاب، دوکشاب، نیم کشاباں گوں توار زانتی ء زانت ء زانگ ء راہبنداں گیشن گیواری کنیں بلے زبان چوشکہ ہے چاگرد ء مردمانی زبان انت ہمیشکہ آئی ء جیرہ ء جنجالانی بہرے گوں چاگرد ء سیادی داریت۔ چوشکہ جغرافیائی جیرہ، سیاسی جیرہ، مذہبی جیرہ، اسکول ء بازار ء جیرہ، ہما تگیں زبانی اثرات ء جیرہ ء دگہ بازیں جیرہ ء جنجالاں کہ آدم کنگی انت ء نوں یک زبانی ء آبانی گیشن گیواری کنگی انت۔ ہے رنگ ء بلوچی زبان ہم ہے چاگرد ء مردمانی زبان انت۔ آئی ء جیرہ ء جنجالانی گیشواری

ہم لسانیات و زانت و ہمراہی و چاگردی لسانیات و زانت و زانگ ہم درکارنت۔ یہ درور و بلوچی زبان یک مز نہیں جغرافیہ و واہند انت و آدنیہ و بازیں ملک و بازیں ہند و دمگاں کارمرز بیت پمیشکہ آئی و آبانی گیشواری و وہد و اے چارگ المی بیت کہ یک آہے و زورگ و یلہ کنگ و کجام رگنیں جغرافیائی اثربوت کن انت یہ درور و بازیں انجیں توار استنت کہ یک ملکہ و دگے و نیست انت بلے دگے ملک و دگ و بوت کن انت نوں زبان ایوک و یک ملک و دگے و مردمانی نہ انت۔ دومی مستریں چاگردی لسانیات و جیڑہ سیاسی جیڑہ و جنجال انت بزاں بلوچی زبان و آبانی جوڑکنگ و وہد و اے چارگی انت کہ یک آہے و زورگ و نہ زورگ و کجام وڑیں سیاسی جیڑہ و جنجال دیما کانت۔ یہ درور و ث، ف، خ، غ، و توار زانتی و علم و حساب و بلوچی و بکنی توار نہ انت بلکیں س، ت، پ، ک، گ و ہمتوار انت بلے اے چاریں تواراں بلوچی و رودراتکی و دگ و مزن ہور و ایرانی بلوچستان و بازیں مردے پہ ارزانی و کارمرزکت کنت آگس اے چاریں توار چہ بلوچی و درکنگ بہ بنت گڑاپہ رودراتکی، مزن ہور و ایران و بازیں بلوچانی حاتراگپ جنگ و مز نہیں جیڑہ و جنجالے دیما کنتیت و آہے گپ و بیچ رازی ہم نہ بنت و اے یک سیاسی جیڑہ و دی کنت۔ رودراتکی و روشتی بلوچی و میانجی و دوری و زہری یے پیدا کنت و بلوچی زبان و جتائیں زبانانی تھا بہر و بانگ کنت۔

چاگردی لسانیات و دگہ یک مز نہیں جیڑہ مذہبی انت کہ آئی و آبانی جوڑکنگ، زورگ و یلہ کنگ و سرامز نہیں اثرے دور دنت۔ یہ درور و بازیں آیات و ایندگہ مذہبی نام و لفظ استنت کہ تونہ آیایاں و توی ڈولاسرینت کنت کنے نہ و توی رنگ و نبشتہ کرت کنے پہ درور و آگس تو ”صراط المستقیم“ و توی حساب و ”سرات المستقیم“ نبشتہ بکنے گڑ ایک مز نہیں مذہبی جیڑہ ہے پیدا کنت۔ پمیشکہ بلوچی آبانی ماعربی لکوڑ و جوڑکنگ و وہد و مذہبی عنصر بیچ رنگ و ڈلگ چارکنگ نہ بیت۔

آسر:

1. اولی وایش کہ بلوچی و آبانی جوڑکنگ و وہد و بانڈیں ایوک لسانیاتی تک و پھنات چارگ میت بلکیں بلوچی آبانی گیشواری و وہدا چاگردی لسانیات و جیڑہ و جنجال ہم دیما کنگ و آب جوڑکنگی انت۔
2. بلوچی و آبانی تھا ہما کلیں آب (ث، خ، ف، غ) کہ رودراتکی بلوچی و پہ ارزانی و کارمرز بنت ہوار کنگی انت و چہ ایشی و ما بلوچی و رودراتکی و روشتی و دوری کم کنگ و کمک رسیت و گپینی این (Standrized) بلوچی زبان جوڑکنگ ہم ارزانی بوت کنت۔
3. مذہبی جیڑہ و عناصر ہم و توی جاہ و یک راستی ات کہ آئی و ڈلگ چاری ماعربی لکوڑ و مئے و س و چہ ڈن انت گڑا ہما کلیں عربی آب کہ مئے کرا ایشانی توار نیست انت چوشکہ خ، ص، ط، ظ، ع، ق، مارا پہ مذہبی آیات و لفظ و پہ در آمدیں گال و نامانی کارمرزی و ہاترا الم زورگی انت۔

4. ماراوتی دراہیں کشابانی حاتراجتائیں حرف جوڑ کنگی انت بزاں مئے کراده (10) کشاب انت پہ دہیں (10) کشاباں مارادگہ نوکیں آب جوڑ کنگ لوٹیت کہ اے نوکیں کارے نہ انت۔ دنیا ہر زبان وتی لوٹانی ردء وتی واستہ نوکیں لفظ جوڑ کننت انچوشکہ فارسی، سندھی، پشتو، سرائیکی ء دگہ زبانان کنگ، بزاں ماراواں دُور (far) دور (pain) ء دور (باریک era) یکیں ”و“ ء گوما نبشتہ کنگی انت بلکیں اے ”واوانی“ در میان ء کسانیں فرق ء تری آٹک (.). ء رنگ ء بیت یادگہ نشانے ء رنگ ء الماد یگی انت۔ ہے رنگ ء ماراوتی ”ے“ تو ارانی حساب ء حرف جوڑ کنگی انت۔ بزاں ماشیر (verse) شیر (milk) شیر (lion) ء گوں یکے ”سی“ ء نبشتہ نہ کنیں پہ ایشی ء فرقی الما جوڑ بکنیں تانکہ مئے کسانیں ء پیریں ہر دُک وانوک مان مگیش انت پرچہ کہ بلوچی ء وانوک ہر وہد ء کتہ کاریں لبز انگی مردم نہ بنت کہ آچہ رد (جملہ) ء تب ء لفظ ء معناء پوہ بنت بلکیں ماراوتی زبان پہ کسانیں چک ء نود براں ہم پہ ارزان جوڑ کنگی انت۔

سر شون:

1: ہاشمی، سید ظہور شاہ، سیاہگ ۽ راست نیسنگ، سید ہاشمی اکیڈمی گوادر۔ چارمی چاپ 2011

2: بگٹی، محمد عزیز، بلوچی اردو بول چال، قلات پبلشرز کونسل 1987

3: عبدالقیوم، حاجی، بلوچی بومیا، بلوچی اکیڈمی کونسل 1997

4: موکلر، ای میجر / بیگل، بیگ محمد، بلوچی گرائمر، بلوچی اکیڈمی کونسل 1988

5: بلوچ، تاج، کڑے بڑے، تاکبند بام، مسقط 2009

6: Farrell, Tim, Basic Balochi Introductory course, 1988

7: A Course on Phonetics and Phonology, Institute of applied linguistics, 2010

8: A Course on Sociolinguistics, Instiute of Applied linguistics, 2010